

10 kérdés — 10 megoldás

Könyvtár szakos főiskolai hallgatók nyomozásai és válaszai olvasói kérdésekre

A magyar könyvtári szakirodalom sokat foglalkozik a tájékoztatással, de az ilyen tárgyú írások többnyire a szervező-dő rendszerek különböző összetevőiről vagy az általuk nyújtott szolgáltatásokról szólnak. Ennek okát az időszzerűséghez kötöttségen kívül abban kereshetjük, hogy a tájékoztatást többnyire a szét-sugárzással azonosítják, bár egyre nyilvánvalóbb, hogy a leggyorsabban fejlődő tudományterületeken is elengedhetetlen az eseti tájékoztatás, és a legjobb aktív szolgáltatások közvetítése is nehézségekbe ütközik a visszakereső tevékenység bizonyos szintje nélkül. Mindennek ellenére jóval kevesebb a visszakereső tájékoztatást akár elméleti, akár gyakorlati szempontból megközelítő írás. Mintha a szakemberek megelégedtek volna a tájékoztatás fontosságának többszöri deklarálásával, illetve e nyilatkozatokhoz elégséges eredmények is járultak volna. Az utóbbi időben történt néhány kísérlet a közművelődési könyvtárakban folyó tájékoztatás minőségének vizsgálatára — *Halász Bélának* Tájékoztatás a közművelődési könyvtárakban (Bp. 1979. NPI) és a *Baranyi Imre, Pápay Zsuzsa* szerzőpáros Kísérlet a könyvtári tájékoztatás színvonalának mérésére (Bp. 1980. KMK) című munkájára gondolunk —, ám az ilyen mérések még meglehetősen ritkák. Ezért érdemes a visszakereső tájékoztatás részletkérdéseivel is foglalkozni.

Ha a tájékoztatást úgy fogjuk fel, hogy különféle eszközök és módszerek segítségével kapcsolatot hoz létre az igény és a dokumentumba foglalt ismeret között, e négy elem közül a továbbiakban csak a *módszerekkel* foglalkozunk. Bármilyen kérdés megválaszolása csak ennek tisztázásával, illetve a használó valós szükségletének megismerésével kezdődhet. A folyamat további része „hozzárendelés”, de nem akármilyen sorrendben. Nézetünk szerint a keresés módszerei megtanulhatók, de a helyes alkalmazásukhoz sok gyakorlás kell.

A továbbiakban tíz kérdést ismertetünk, megválaszolásukkal együtt. E kérdések valóban elhangzottak, illetve esetleg a hasonló jellegűek, típusúak mintájára készültek. Többnyire egyszerűek, ilyenek bárhol előfordulhatnak. Úgy tapasztaltuk, hogy a különlegesen nehéz, sok fejtörést okozó kérdések ritkák, de a helyes módszerek birtokában ezek sem megválaszolhatatlanok. A válaszokat, megoldásokat a Szombathelyi Tanárkép-

ző Főiskola könyvtár szakos hallgatói készítették, oly módon, hogy rögzítették gondolatmenetüket és a keresés során általuk tett lépéseket. Természetesen a leírások csak egy-egy lehetséges utat járnak végig, nem is mindig a leginkább célravezetőt. Közlésükre és kommentálásukra abban a reményben vállalkoztunk, hogy a gyakorló könyvtárosok figyelemmel kísérik e gondolatmeneteket, és célratoróbb, logikusabb megoldásokat is találnak.

1. Mi a parasztbarokk? — érdeklődik valaki egy megyei könyvtárban. Valahol hallott róla, de már nem emlékszik rá, mivel kapcsolatban.

Az első pillantásra faktográfiai, azaz tényszerű adatot tudakoló kérdésnek látszó problémát az egyik hallgató úgy „oldotta meg”, hogy keresett (láthatóan véletlenszerűen) egy könyvet a barokkról, *Garas Klára* Barokk (Bp. 1970. Képzőművészeti Alap) című munkáját, és ebből idézett néhány sort. Ezután közölte: „Magát a fogalmat sehol sem találtam. Úgy gondolom, hogy a fenti idézet fedheti a tartalmát.” Sajnos, nem írta le, hogy hol kereste a fogalmat, s úgy látszik, a keze ügyébe eső első néhány mondattal megelégedett. A legnagyobb hibát a hallgató azzal követte el, hogy önmaga számára sem próbálta meg tisztázni a kérdést.

Egy másik fiatal módszeresebb eljárást választott, és gondolatmenetét is részletesebben rögzítette. A keresett fogalom egyik alkotóeleméből, a *barokkból* indult ki. (Ő magyar szakos, s a számára ismertből próbált az ismeretlen felé indulni.) Őt szaklexikonban nézte meg a barokk szócikket. Közülük kettő: a *Kindlers Literatur Lexikon* és a *Thieme-Becker* használata teljesen hibás út, az egyik ugyanis irodalmi művek, a másik képzőművészek személyi adatait tartalmazza.

Az eredménytelen keresgélés után fordult a probléma másik eleme: a *paraszt* felé. Nyilvánvaló, hogy itt kellett volna kezdenie, mert a barokk rendkívül nagy és szétágazó irodalmában nagyon nehéz a kérdésre választ kapni. Fordítva egyszerűbbnek látszik. Tehát a néprajz területén folytatta a keresést, de mivel a Néprajzi lexikonban nem találta a *barokk* címszót — abba is hagyta. (Sajnos, nem merült fel benne az a gondolat, hogy a barokk az építészetben, a képzőművé-

szetben elementáris erővel hódított, mert akkor a ház, a népi építészet stb. címszavakat is megkereste volna.) A keresés abbahagyása abból is látszik, hogy bár feljegyzése szerint néprajzi bibliográfiákat is megnézett — de közülük egyet sem említett meg. Pedig *A magyar néprajztudomány 1945—1954 és 1955—1960* című bibliográfiák rávezethették volna a hallgatót, hogy a népi építkezés területén kell tovább keresnie.

A továbbiakban kerülő úton próbálkozott, a Művészettörténeti Értesítőben áttekintette *A magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiáját* az 1974—1978-as évekre vonatkozóan. (Nem tudjuk, hogy miért éppen ezeket az éveket nézte át.) Feljegyzett négy cikket, melyeknek már címéből is nyilvánvaló, hogy nem adhatnak megfelelő választ. De nem nézte meg egyiket sem.

Véletlenül rátalált a *Tárgykészítő népművészeti bibliográfiára*, melyben fellelte az első valóban lényeges írás említését, *Balogh Jolánnak* A népművészet és a történeti stílusok című tanulmányát, amely a *Népművészeti Értesítőben* jelent meg 1967-ben (73—165. l.). Sajnos, hallgatónk nem találta meg ezt az évkönyvet, bár megvan a könyvtár állományában! Ez súlyos hiba.

Úgy tűnik, hogy a katalógusban keresett tovább — és jó helyen, a népi építkezésnél, de nem ismerte fel a legfontosabb műveket (*Tóth János*: Népi építészetünk hagyományai Bp. 1961. Műszaki és *Barabás Jenő—Gilyén Nándor*: Vezérfonal népi építészetünk kutatásához. Bp. 1979. Műszaki). A hallgató teljes elbizonytalanodását mutatja, hogy végül másodfokú bibliográfiához fordult, de ezek tanulmányozásában sem volt következetes, látszik, hogy tulajdonképpen feladta a küzdelmet.

E leírásból talán kiviláglik, hogyan mehet át egy faktografikusnak tűnő kérdés keresése problémafeltárássá, ha megfelelő a módszer, és az is, hogy milyen hibák történtek e munka során: megmutatkozott az érdeklődés hiánya, a bizonytalankodás az alapismeretekben, a következetlenség; sőt, a katalógusban való keresés sem volt elég jó.

2. Ki volt az a magyar munkásmozgalmi harcos, író, publicista, a KMP egyik alapító tagja, aki 1898 és 1959 között élt? — hangzott el a kérdés az üzemi vetélkedőn, amelynek egyik résztvevője fordult a könyvtárhoz, miután számára túl nehéznek bizonyult a válaszadás.

Hallgatónk nagyon jól ragadta meg a kérdést: a születési-halálozási évek és a KMP alapító tagság az ismert tényezők. Először a Munkásmozgalmatörténeti le-

xikont vette kézbe, s az alapítók közül felsoroltak adatait nézte meg egyenként — hiába. A szócikkben előforduló 40—50 személy születési évének megnézését túl hosszadalmas eljárásnak találta. Teljesen igaza volt. Helyesen állapította meg, hogy kronológiailag kell megközelíteni a kérdést. Megállapításából azonban nem vonta le a következtetést, hanem először *A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai* 5. kötetének, majd a *Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből* című gyűjteménynek névmutatóját nézte át a től z-ig, keresvén a születési-halálozási évszámokat. Az utóbbi műben ezeket feltehetően *Révai Józsefről* volt szó.

A bűn önmagában hordja büntetését: a fiatal kolléga órákig tartó monoton kereséssel „bűnhődött”, mert az időrendi megközelítés módszerét nem alkalmazta helyesen; legegyszerűbb lett volna olyan adattárat (kronológiát) keresnie, mely feltünteteti a jeles személyiségek halálának időpontját is. Ilyen például *A szocializmus útján. A felszabadulást követő negyedszázad kronológiája* című 1970-es kiadvány.

Elképzeltető lett volna olyan kiindulás is, hogy a KMP egyik megalapítójának, aki író és publicista is volt, halálakor minden bizonnyal jelent meg nekrológ. Napilapot nem érdemes átnézni a keresés fáradságos volta miatt, de a *Társadalmi Szemlélet*, illetve annak *repertóriumát* igen.

A nem túlságosan okos kérdés megválaszolásának van egy nagyon fontos mellékága is. Az olvasóval és még inkább a vetélkedő szervezőivel meg kell értenni, hogy az ilyen kérdések nem jók, mert nem fejlesztik a résztvevők ismereteit, legfeljebb a könyvtáros „gyakorolja” eszközei használatát.

3. Hol van Magyarországon a naiv művészek múzeuma? — kérdezte valaki 1980 őszén az egyik dunántúli könyvtárban.

Az illetékes könyvtáros több helyen utána nézett az adatnak, de végül nem tudott válaszolni a kérdésre. A hallgató, aki felírta a kérdést, megjegyezte, hogy néhány hét múlva a kezébe került az *Új létesítmények kézikönyve* című kiadvány, mely tartalmazta a keresett adatot is.

Nézzük meg, hogy milyen megoldási lehetőségek adódtak volna. Azt, hogy viszonylag új intézményről van szó, az olvasó és a könyvtáros is tudta. Ez nagyon fontos információ, mert nyilvánvaló, hogy a kérdés aktuális jellege miatt csak friss kiadású tájékoztatói eszközöket érdemes használni. Faktografikus adatot keresünk, tehát célszerű az adat-

táruk között szétnézni. Ismerjük Kiss László Múzeumok című adattárát, sajnos, ez nem elég új. Szintén múzeumi adattár, de nemzetközi jellegű a *Museums of the World — Museen der Welt* című kiadvány. (Egyáltalán nem felesleges magyar adatok keresése során nemzetközi kiadványokhoz is fordulni! Néha jobb, frissebb ismereteket közölni, mint a hazai segédkönyvek. Például a *The International Who's Who* magyar személyek esetében is részletesebb, mint a *Ki kicsoda!*) Az 1975-ös kiadású *Hazánk, Magyarország* című enciklopédia sem említi a keresett múzeumot. Jó forrásnak látszik a *Magyar Dokumentáció* című, a Magyar Távirati Iroda által kiadott kurrens adattár. Sajnos, a kérdésre ez sem ad választ. Most már nyilvánvaló, hogy mindenképpen a múzeológia szak-apparátusában kell keresni. Mivel művészeti múzeumról van szó, elméletileg szóba jöhet a *Művészeti lexikon* is, de tudjuk, hogy ez nagyon régi: 1965 és 1968 között jelent meg.

A múzeumi törvény szerint a múzeumalapításhoz a kulturális miniszter engedélye szükséges. De a *Művelődésügyi Közlöny* éves mutatói sem vizsnek előbbre. Bibliográfiához kell nyúlni. A *Művészettörténeti Értesítő* 1978-as évfolyamában az 1975-ös év bibliográfiáját találjuk. Az első nyom a *magyar múzeumok kiadványainak bibliográfiája* című könyvészet 1978. évi kötetének múzeumi mutatójában szerepel: Magyar Naiv Művészek Múzeuma, Kecskemét. Az 1977. évi kötetben megtaláljuk *Kerékgyártó István* A naiv művészek otthona című írásának (megjelent a *Műzsák*, 1977. 4. számában) adatait is.

A kérdést tehát, ha nem is nagyon könnyen, megoldottuk. Tanulsága, hogy friss, tényszerű információk keresése a lexikonok pótköteleinek, valamint a naprakész adattáraknak hiánya miatt nem tartozik a könnyű feladatok közé. Ha most gondolunk vissza hallgatónk megjegyzésére, hogy az *Új létesítmények kézikönyve* című kiadványban megtalálható a keresett múzeum címe, két dolog is eszünkbe juthat. Vajon hány könyvtárban van meg ez a kitűnő kiadvány? S hogy bár a házi segédletek készítése alapvető feladat volna, vajon hány helyen csinálnak ilyeneket?

4. „Számunkra az összes művészetek közül legfontosabb a film.” Mely művében írja ezt Lenin? — kérdezi egy olvasó.

Az a hallgató, aki e feladatot kapta, a *Lenin műveinek bibliográfiája* című kiadványban kezdte meg a keresést. Rövidesen rá kellett jönnie, hogy ebben filmre utaló című írást nem talál, sőt, arra sincs semmi biztosíték, hogy a cím-

ből egyértelműen kiderül Lenin valamelyik írásának „filmes” vonatkozása, kapcsolódása a filmművészethez. Ezért fordult — helyesen — A film világtörténete című könyvhöz, *Gregor* és *Patalas* munkájához. A forradalmi szovjet filmről szóló fejezetből megtudta, hogy az említett szavakat Lenin egy *Lunacsarszkijjal* folytatott beszélgetés során mondta. *Leyda* Régi és új. Az orosz és szovjet film története című műve pontosan közli a beszélgetés tartalmát és időpontját (1922. február). Ekkor már lehetett használni Lenin műveinek bibliográfiáját, melyből kiderült, hogy az említett időre vonatkozó írások az *Összes művek* 44. kötetében jelentek meg. Az időpont alapján megtalálta az idézetet. Hallgatónk munkájához alig lehet hozzátenni valamit. Szép, kitérők nélküli, hibátlan munka. A kérdés nyomozása során felmerülhetett volna az lehetőség is, hogy a hallgató az idézetet Lunacsarszkijjal kapcsolatba hozva keresse. Feltétlenül jobb volt az általa választott út, mert Leninre vonatkozóan sokkal több segédlet állt rendelkezésére.

5. Az érvényesülés iskolája című művet keresi egy olvasó.

A hallgató először megnézte egy nagy „A”-típusú könyvtár katalógusát. Ahhoz, hogy a sikertelen kísérlet után tovább tudjon lépni, meg kellett volna tudnia: szépirodalmi alkotás-e, illetve magyar vagy idegen szerző műve-e a könyv? Ekkor (csak ekkor) kérdezte meg az olvasót, tud-e valami egyebet is a könyvről. Az olvasó emlékezete szerint a könyv nem szépirodalmi mű, 1945 körül adták ki, szerzője nem magyar. Hallgatónk a *Magyar Könyvészetnek* az 1945—1960-as időszakról kiadott megfelelő kötetét nézte át a *társadalmi erkölcs* tárgykörben. Próbált a szakmutatóban is keresni az érvényesülés, carrier címszónál, de sikertelenül. Miután végig kellett gondolnia, hol keresheti még a művet, az a véleménye alakult ki, hogy csak az etika, erkölcs fogalomnál lehet a keresett könyv. Végül azonban a fogalom további szűkítése után az ETO táblázatokból az *érintkezés, társadalmi érintkezés* tárgykört kereste. Így jutott el a 395-ös szakcsoporthoz. Ezután visszatért a Magyar Könyvészethez, s valóban megtalálta a keresett művet, bár az olvasó által kért könyv címe csak hasonlított a megnevezetthez, mivel emlékezete pontatlanul működött. A könyv *Dale Carnegie*-nek *Érvényesülés. Amerikai karrieriskola* (4. kiad. Bp. 1947. Márk.) című munkája volt. Hallgatónk végül megjegyezte, hogy sokkal előbb megtalálhatta volna a könyvet, ha nemcsak a társadalmi erkölcs, hanem a közvetlenül előtte levő etika szakcso-

portjában is keresi, ugyanis itt szintén található utalás erre a műre. Érdekes, hogy gondolatmenetében szerepelt az etika, mint számbajöhető általánosabb fogalom, de a keresés közben elfeledkezett róla. Ennek lett következménye a kissé hosszúra nyúlt kutatómunka.

6. Egy „A”-típusú könyvtárban valaki Lukács Taktika és etika című művét kérte.

Miután megállapították, hogy ilyen című könyv nincs a könyvtár állományában, hallgatónk a tájékoztató könyvtáros szerepében nyomozni kezdett utána. Feltételezte, hogy *Lukács Györgyről* van szó, ezért a *Filozófiai kislexikon* 1976-os kiadásának Lukács szócikkét nézte meg, ahol meg is találta műveinek bibliográfiáját. A leírásból — *Lakos Katalin: Lukács György írói munkássága. Helikon, 1965. 1., 2.* — azonban azt a meglepő következtetést vonta le, hogy ez a forrás-mű kétkötetes kiadvány, amely Lukács György 1965-ig megjelent műveinek részletes bibliográfiáját tartalmazza. Két nagy könyvtárban is keresni kezdte a bibliográfiát, ám természetesen nem találta meg. Ezután 5 (öt!) különféle (megyei, városi, egyetemi) könyvtárat hívott fel telefonon. Egyik helyen sem tudtak rajta segíteni, de valamelyik kolléga azt tanácsolta neki, hogy telefonáljon a Filozófiai Továbbképző Intézetbe. Ide újabb telefon, amire újabb tanács: hívja fel a Lukács Archívumot. Itt megkapta a választ.

Hallgatónk kitartó buzgalmán kívül mást nem dicsérhetünk eljárásából. Nem találunk magyarázatot arra, hogy a Filozófiai lexikonban említett *Helikon* című folyóiratot miért gondolta kiadónak, és miért nem volt feltűnő számára az, hogy a szerinte kétkötetes, terjedelmes bibliográfia egyetlen nagy könyvtárban sincs meg.

7. Keresse meg Bölcs Leó Taktika című művét egy olvasó számára.

A hallgatónak ahhoz, hogy a művet megtalálja, tudnia kellett, ki volt és mikor élt a szerző. Magyarnak gondolta, ezért *Szinnyei József* Magyar írók élete és munkái című művét vette kézbe — természetesen hiába. Ezután a *Révai nagy lexikon*nak 12. kötetéből megtudta, hogy milyen irányban kell keresnie. A Révai lexikon szócikke legjobbnak a *Vári Rezső-féle* kiadást jelölte meg, ezért a *Magyar Könyvészet 1886—1900.* kötetében kereste a pontos bibliográfiai leírást, amelyet itt meg is talált.

E keresés jó példája a helyesen elkezdett kutatásnak. Sajnálatos ugyan, hogy nem tudta, ki volt *Bölcs Leó*, a hallgató

mentségéül szolgáljon azonban, hogy matematika szakos. Kedvezőbb esetben jóval rövidebb lehetett volna a keresési idő. De így sem volt rossz lépés a magyarnak vélt szerzőt a „Szinnyei”-ben keresni. Végül a Révai lexikon nyújtott számára ismereteket a szerzőről, a műről, jelentőségéről, így már nem ütközött nehézségbe az egyik kiadás felderítése. A hallgató megemlíti, hogy az 1900-as kiadást nem találta, bizonyára azért, mert önálló műként kereste. Lényegében elégedettek lehetnének munkájával, de két fontos dolgot elhagyott: az olvasót nem kérdezte meg, hogy magyar fordításra van-e szüksége, továbbá elmulasztotta annak kiderítését, hogy milyen egyéb kiadásai vannak a Taktikának. Mindez gyorsan fellelhető lett volna a *Kosáry-féle* történelmi forrásbibliográfia első kötetében. A Kosáry-mű használata azért sem felesleges, mert előfordulhat, hogy a felderített kiadás nincs meg a könyvtár állományában, de más megtalálható. Ha nem vizsgáljuk meg alaposan a lehetséges bibliográfiai lelhelyeket, nemcsak a szükségtelen könyvtárközi kölcsönzési kérések száma gyarapodik, de az olvasó is feleslegesen vár.

8. A nyáron Belgiumban voltam. Ott sokat hallottam a flamand—vallón ellentétekről. Erről szeretnék valamit olvasni.

A hallgatónk, akinek a kérdésre válaszulnia kellett, megjegyezte, hogy az olvasó tehát az „érdeklődés” szintjén keresi az anyagot, és ő feltételezi, hogy csak magyar nyelvű művekre van szüksége. Mivel ismerte *Pálffy József* *Benelux államok* (Bp. 1972. Panoráma) című könyvét, ezt áttekintve fogott a kereséshez. A szakkatalógushoz fordult, ott rábukkant egy, a problémát alaposan, az olvasó számára behatóan taglaló műre. Ez *Joó Rudolfnak* *Nemzetiségek és nemzetiségi kérdés Nyugat-Európában* (Bp. 1974. Kossuth) című munkája volt. Ennek bibliográfiájában ráakadt egy cikkre, mely nyelvi alapon elemzi és értelmezi az említett villongást. Ezután megvizsgálta a *Társadalomtudományi Információ* című kurrens bibliográfiát, valamint a *Politikai Vitakör Kiskönyvtára* nevű sorozat tárgyszavas cikkbibliográfiáját, mégis mindössze egyetlen cikket talált, *Lewin* *Belgium égető problémái és a kommunisták álláspontja* című, a *Béke és Szocializmus* 1977. évi 4. számában megjelent írását. Az útikönyv elég jó kiindulási alap volt, némi ismeretek szerezhetők belőle az országról és a nemzetiségi ellentétekről. Helyes a gondolatmenet, mely a hallgatót a szakkatalógushoz vezette, mert a téma retrospektív keresése nem hanyagolható el. Amit ta-

lált, Joó Rudolf könyve valóban fontos és viszonylag friss kiadvány, bibliográfiáját azonban nem aknázza ki kellően. Az ott felsorolt irodalomból látható, hogy a fontos közléseknek java idegen nyelvű. Így az olvasónak az a kikötése, hogy csak a magyar nyelvű irodalom érdeklí, olyan mértékben leszűkítette a számba vehető munkák körét, hogy a téma szempontjából kielégítő mennyiségű és minőségű anyagra nem lehetett számítani. Pedig számba jöhetett volna még a *Világpolitikai Információk* (Országgyűlési Könyvtár) indexeinek áttekintése is. Ennek elmulasztása a keresés egyetlen komoly hibája. Nem a hallgató tehet arról, hogy a kurrens magyar politikai bibliográfia több ágra bomolva (így sem teljesen) nagy késéssel jelenik meg. Alaposabb lehetett volna a hallgató kutatómunkája, ha a *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Időszaki Kiadványok Repertórium*a című folyóiratot is átnézi az utolsó két évre vonatkozólag, ez ugyanis a Társadalomtudományi Információból még hiányzik. A repertóriumban még legalább egy fontos cikket talált volna.

9. Cseres Tibor egyik novellájának címe: Zöld Péter levelei a pápához. Zöld Péter kitalált vagy élő személy volt? Ha élt, szeretnék róla valamit tudni — kérte egy olvasó.

A kérdéssel foglalkozó hallgató először elolvasta a novellát, hogy adatokat tudjon meg a kértzett személyről. Olvasmányából kiderült, hogy Zöld Péter erdélyi katolikus lelkész volt, és 1795-ben halt meg. Először az első adat alapján indult el, megnézte a nevet a *Katolikus lexikonban*, de nem találta. Utána a *Magyar életrajzi lexikonhoz* fordult, mert a keresett személy már nem él. Ennek alapján közölte: „A kiadvány tartalmazza a keresett személy életrajzi adatait”.

A válasz megszületett ugyan, de a hallgató túl gyorsan abbahagyta a keresést, és elmulasztotta az alkalmat, hogy az érdeklődő olvasónak a témába vágó más irodalmat is ajánljon. A kérdés maga is mutatja, hogy az olvasót nem is annyira Zöld Péter személye, mint inkább a probléma foglalkoztatta. (A megrendítő novella a moldvai magyarok helyzetéről szól.) Nem lett volna nehéz néhány művet javasolnia e témáról. A feladatmegoldás azt mutatja, hogy a hallgatót sem a kérdés, sem az olvasó nem érdekelte különösképpen.

10. Mi a Csemadok szerepe a csehszlovákiai magyarok életében? — kérdezte egy vidéki napilap újságírója, akinek munkájához volt szüksége irodalomra.

A főiskolai hallgató, aki a feladat meg-

oldását egy nagy közművelődési („A”-típusú) könyvtárban kezdte, az *Új magyar lexikon* segítségével mindenekelőtt tisztázta a Csemadok fogalmát: a csehszlovákiai magyar dolgozók kulturális egyesülete. Ezután megállapította a tárgyat: politika, Csehszlovákia belpolitikája, nemzetiségi kérdés. Ezt követően pedig megnézte a szakkatalógust, és talált is néhány alapvető művet, például *Arató Endre* Tanulmányok a szlovákiai magyarok történetéből (Bp. 1977. Magvető) és *Komornik Ferenc* Mit kell tudni Csehszlovákiáról? (Bp. 1978. Kossuth) című munkáját. Kár, hogy nem utalt arra, hogy az Arató-könyv mely tanulmányának ajánlására gondolt, s arra sem, hogy rejtett bibliográfiáját felhasználta-e, pedig innen is fontos kiadványokról szerezhetett volna tudomást, például *Varga János*nak A Csemadok 25 éve (Bratislava, 1974. Madách) című munkájáról vagy a *Magyarok Csehszlovákiában* (Bratislava, 1969. Epoque) című gyűjteményből *Jurij Zvara* dolgozatáról. Ezután rájött arra, hogy főleg hungarika anyagra volna szüksége, ezért áttanulmányozta a *Külföldi Magyar Nyelvű Kiadványok* utolsó öt évfolyamát is. Innen is több cikk címadatait jegyezte fel. A gyűjtött anyagot szelektálta, és a tételeket fontossági sorrendbe rendezte. Végül 14 írást javasolt az újságírónak.

A megoldás gondolatmenete jó, noha a végeredmény, az összeszedett anyag sok is, kevés is. Kevés annyiban, hogy a hallgató kutatásából teljesen kimaradt a magyarországi cikkanyag áttekintése (bár valóban ez tartott volna a leghosszabb ideig). Két szempontból viszont sok is: amikor összeszámoltuk, hány oldalt kellene elolvasnia az újságírónak, kiderült, hogy több mint ötszázat. Valószínűlen, hogy a vidéki napilap munkatársa ennyit elolvas egyetlen íráshoz. Másrészt akad a tételek között felesleges, elhanyagolható is: például a Csehszlovákia útikönyv; az *Új Látóhatár* egyik közlésének felvétele pedig tájékozatlanságot árul el. Lényegileg tehát elmaradt egy végső, a használó szempontját képviselő rostálás.

Ugyanerről a témáról másik hallgatónk is keresett irodalmat egy évvel korábban, egy kisebb városi-járási könyvtárban. Kiindulása szintén az Új magyar lexikon volt, de ezután hosszas és felesleges keresgélésbe fogott az egyesület névváltozásával kapcsolatban. A téma szempontjából ugyanis nem lényeges, hogy e fontos szervezetet szövetségnek vagy egyesületnek hívják-e. Sajnos, ő csak egy forrást alkalmazott, a Külföldi Magyar Nyelvű Kiadványokat, ahonnan csaknem azonos számú, 16 tételes iroda-

lomjegyzéket állított össze. Gyűjtéséből egy mű kivételével a teljes magyarországi könyv- és folyóiratanyag kimaradt, sőt, mivel a legfontosabb csehszlovákiai periodikák, az *Új Szó*, a *Hét*, a *Népművelés* sem találhatók meg a könyvtárban, a cikkek használhatóságát nem tudta megvizsgálni. Hallgatónk munkája végén meg is jegyezte — „szegény ember, hogyan jut majd ezekhez a kiadványokhoz? Szerintem csak úgy, ha ellátogat egy na-
Utószó

gyobb könyvtárba”. Mivel ez igaz, méginkább a magyarországi kiadványokra kellett volna támaszkodnia, mert azok nagyjából megtalálhatók a keresési színterén is. A két keresési módot összehasonlítva egy rugalmasabb, többoldalú megközelítést próbálgató és egy lelkiismeretes, de egysíkúan gondolkodó hallgató képe bontakozik ki előttünk az elévzett munka alapján.

Ferenczi Zsuzsanna

LEVÉL A SZERKESZTŐHÖZ

Mellékeltlen küldöm az ígért tíz esetleírást. A bemutatott esetek nem különösebben bonyolultak, hanem bármikor, bárhol felmerülő kérdések megoldásának lehetséges változatai. Bizonyára sokan tudnának másmilyen megközelítéssel is válaszolni, én inkább a módszeresség — vagy annak hiánya — bemutatására törekedtem.

Tulajdonképpen azért írtam le ezeket, mert úgy látom, egyre gyakoribb a „próba-vásárlás” a tájékoztatás minőségének értékelésére. Nem hiszek az ilyen módszerekben. Ha változtatni akarunk (s remélem, azt akarunk), akkor inkább higgadtan meg kellene beszélünk: itt egy probléma, ezt a megoldást én ilyennek látom. Ki látja más-ként? Hogyan lehetne jobban csinálni? Ez talán többet ér — megszegyenyítés, megszegyenyülés nélkül fejleszthet. Hiszen a kezelés ügyis csak tüneti. A tájékoztatás minőségét befolyásolja az igazgató, aki a fiatal, tehetséges munkatársat feldolgozóknak osztja be, mert „az olvasók nem kiabálnak, de ha a leltárkönyv rossz...!”, a látványos dolgokra való törekvésünk, valamint az is, hogy bizony egyre kevesebb az igazán érdekes kérdés (és egyre kevesebb a könyvtárakban az érdekes ember) stb., stb.

Végül: külön közlöm az esetleírásokban szereplő kézikönyvek és egyéb segédesszók betűrendes jegyzékét, hogy minden könyvtár gyorsan ellenőrizhesse: megvan-e állományában a kérdéses mű (meg kell-e lennie), nem hullott-e át megjelenésekor a beszerző figyelmének rostáján?

Üdvözli: F. Zs.

Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. (1919–1945) 1–3. köt. Bp. 1964. Kossuth
Az . . . . . évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. 1955— =Művészettörténeti Értesítő 1956—
Filozófiai kislexikon. 4. kiad. Bp. 1976. Kossuth
GREGOR, Ulrich—PATALAS, Fnur: A film világtörténete. Bp. 1966. Gondolat
Hazánk, Magyarország. 2. kiad. 1–2. köt. Bp. 1975. Akadémiai
The international who's who. 43. ed. London, 1979. Európa
Katolikus lexikon. 1–4. köt. Bp. 1931–1933. Magyar Kultúra
KINDLERS Literatur-lexikon. 1–7. Bd. Zürich, 1965–1972. Kindler Verl.
KISS László: Múzeumok. Bp. 1975. NPI
KOSÁRY Domokos: Bevezetés a magyar történelem forrásaiba és irodalmába. 1–3. köt. Bp. 1951–1958. Közzoktatásügyi K. — Művelt Nép — Bibliotheca
Külföldi Magyar Nyelvű Kiadványok. Bp. 1972— OSZK
Lenin műveinek bibliográfiája. Bp. 1977. Kossuth
Lenin, Vladimir Iljics összes művei. 1— Bp. 1963— Kossuth
LEYDA, Jay: Régi és új. Az orosz és szovjet film története. Bp. 1967. Gondolat
Magyar Dokumentáció. Bp. 1969— MTI
Magyar életrajzi lexikon. 1–2. köt. Bp. 1967—1969. Akadémiai
Magyar könyvészet 1945–1960. 1. köt. Bp. 1965. OSZK
A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. (1848–1919) 1–6. köt. Bp. 1951–1969. Szikra — Kossuth
A magyar múzeumok kiadványainak bibliográfiája. 4. 1978. Bp. 1979. Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ
Magyar Nemzeti Bibliográfia. Időszaki Kiad-

ványok Repertórium. Bp. 1946— OSZK
Magyar néprajzi lexikon. 1— Bp. 1977— Akadémiai
Munkásmozgalomtörténeti lexikon. 2. kiad. Bp. 1976. Kossuth
Museums of the world. — Museen der Welt. 2. ed. München — Pullach, 1975. Verl. Dokumentation
Művészeti lexikon. 1–4. köt. Bp. 1965–1968. Akadémiai
PETRIK Géza: Magyar könyvészet. 1886–1900. 1–2. köt. Bp. 1908–1913. Magyar Könyvkereskedők Egyesülete
A Politikai Vitakör Kiskönyvtára. 6— Bp. 1978— Kossuth
Révai nagy lexikona. 1–21. köt. Bp. 1911–1935. Révai
SÁNDOR István: A magyar néprajztudomány bibliográfiája. 1945–1954. Bp. 1965. Akadémiai
SÁNDOR István: A magyar néprajztudomány bibliográfiája. 1955–1960. Bp. 1971. Akadémiai
SZINNYEI József: Magyar írók élete és munkái. 1–14. köt. Bp. 1891–1914. Hornyánszky
A szocializmus útján. A felszabadulást követő negyedszázad kronológiája. Bp. 1970. MSZMP KB Pártfőrt. Int. — Akadémiai
Tárgykészítő népművészeti bibliográfia. Bp. 1978. NPI
A Társadalmi Szemle repertórium 1957–1971. Bp. 1972. FSZEK
Társadalomtudományi Információ. Bp. 1974— FSZEK
THIEME, Ulrich—BECKER, Felix: Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart. 1–37. Bd. Leipzig, 1907–1950. Engelmann—Seemann
Új létesítmények kézikönyve. 1945–1980. Bp. 1980. TIT
Új magyar lexikon. 1–7. köt. Bp. 1959–1972. Akadémiai
Világpolitikai Információk permutált indexe. Bp. 1974— Országgyűlési Könyvtár